

8442-632.1/6
K-599

ЛАЗАРЬ КОКЫШЕВ

АДАЛАР
ТҮЖЕЛЕТ

-186062-

С(АЛТ)

W 599

ЛАЗАРЬ КОКЫШЕВ

АДАЛАР ТҮЖЕЛЕТ

186062 ✓
0
0

Горно-Алтайская
областная
БИБЛИОТЕКА.

75

АЛТАЙДЫҢ БИЧИКТЕР ЧЫГАРАР
ИЗДАТЕЛЬСТВОЗЫНЫҢ ТУУЛУ АЛТАЙДАГЫ
БӨЛҮГИ · 1972

84(2-632.1/6-5
K 539

5-KAB-AT

ЎЛГЕРЛЕР

СУХОВ

Сибирьде торо.
Сибирьде корон-чак.
Сибиргидий жанду
Сибирьде Қолчак.
Алтайдын чөлинде
Актардын тойы.
Албаты кыйында.
Интервент тойу.
Отряд походто.
Туулу Алтай.
Күүктер этпейт,
Күскери жай.
Актарга табарган
Улустар жойу.
Отрядтын бажында
Сухов бойы.
Монголдын чөлине
Капшайлаар керек.
Туркестанский фронтко
Болужар керек.
Революция эмди
Олордон камаанду
Терекке бүркеткен

Деремне Катанду.
Эр улузы жок
Ээн деремне.
Жуучылдар токтоп,
Жунунат терине.
Бозоголу тура.
Бозудый ийттер.
— Туура көрбөй, карган,
Туранга кийдир!
Иконалар алдында
Иуда кулак.
Тили жок немедий...
Тиштери арсак.
Самтар кийимдү.
Сагалы туулак.
Бажырып божобойт,
Баштапкы кулак.
Бөрүгин уштыбайт —
Бөрүнүн көзи.
Командир алдына
Айткан ла сөзи:
— Эр улус иште.
Эмди сенокос...
Большевик пе, сен?
Исус Христос!
Сагалын уужап,
Кудайга бажырат.
Кинчектү санаазын
Кижиден жажырат.
Тыштанып аларга

Јуучылдар отурат.
Тышкары улуска
Сухов айдат:
— Революция өлбөс,
Ленин жеңер!
Туркестанский фронтко
Болужыс једер!
Катанду ичине
Коммунизм келер.
Бараткан јолысты
Башчыбыс билер.
Кандый да неме
Каткызын јажырат...
Қараңуйда элчизи
Қаруулдан карыжат...
Түндеги мөңкүлер.
Түнгүрдий толу ай.
Күзүреген Кадын.
Күскери турган јай.
...Кержактардын кыстары
Кееркенип алган.
Келиндерге түңей ле:
Кемизи јанды алган!
Контра дешсе кайдак,
Кокурчы ла болзын.
Большевик те дешкей,
Бойдон ло болзын!
Танкылаган јуучылга
Тан атпаза кайдат?
Эри јок кержачка

Эригип айдат:
— Көксин сениң ойлу...
Көстөринг изү кос.
Корум ташту жолдо
Корыгай сени Христос!
Бандиттин кыйгас огы
Бажыга тийбей, жаскай.
Калжу ады кедерлеп,
Карыжып, ташка баскай!
Чуйдын ыраак баштары...
Чурананын ўни.
Қара көстү жуучылдын
Қалганчы ла тўни!..

II

Отряд походто...
Туулу Алтай.
Эр улус иште.
Күскери жай.
Кумакту жол. Изү.
Кудайга да тўкўр!
Саң башка атту
Заимка — Тўнғур.
Туркестан ыраак...
Je улус тойу.
Отрядтын бажында
Сухов бойы.
...Мандайын крестеп, кулак
Мажызын басты.
Таштар туткан буузын

Кержак кезип, жасты.
Тунтур пулемет
Туйуктап адат.
Колдоры шыркалу
Командир айдат:
— Тартышка артканың,
Тайгага жүгүр!
Өлгөн жеристи
Ундыба — Түнгүр...
Эбире тайгалар
Эңчейип келди...
Эзирик хорунжий
Бедрейт кемди?
Аттырган улустың
Арказы ойык.
Кенетийин кыйгы:
— Сухов бойы!..
Каланы поручик:
Карызында камчы.
Кылыжының мизинде
Кызарган тамчы.
Офицер «журукчы».
Коркыганы чолмон.
Жуучылдың белине
Жураганы чолмон.
Таң атканы билдирбейт...
Тараканду тура.
Кирнестеде кулактар
Кыйгырганы «Ура!»
Кирнестеде сыра.

Бандиттерге байрам.
Коркушту Сухов колдо.
Хорунжийге кайрал!
Лантык столдын жанында
Жалтыраган офицер.
Жаң тургузып, каныккан,
Жамыркаган эсер.
Өч аларга мендебей,
Оштүзін тонойт.
Тенек кержактарла
«Демократия» ойнойт.
Кириестеде табыш.
Кулактарга байрам.
Корумдуны тоногон
Хорунжийге кайрал!
Таң атканы билдирбейт...
Тараканду тура.
Тактага Сухов тайанып,
Таралжып турат:
— Революция өлбөс!
Ленин жеңер!
Өлтүрзөң де, ийт,
Очибис жедер...
Маузерле оштү
Мандайына согот.
Комиссардын тижин
Сопогыла оодот.
Каланы кулактар
Кабыргазын тоолойт.
Шырказына бычагын

Сугала, толгойт.
Коно до шыла,
Комиссар унчукпас...
Кизиреп те ат!
Килемји сурабас.
Каныккан кулактын
Маказы канбайт.
Артык кыйынды
Сананып, таппайт.
...Комиссар көзине
Туркестан көрүнөт...
Жалкындый үлдүзүн
Эскадрон көдүрөт.
Боочылар ашкылап,
Болушка клееткилейт...
Кемизи де катап
Стенеге мергедейт!
Каланы палач ла
Кандалып күйгөн тан.
Кадыннын жарадында
Командир жылагаш
Бандиттер кийининде:
Балдар, платтар, шалдар.
Коркып калган шымырт:
«Коммунист киж, балдар...»
Калапту Суховтын
Калганчы ла тангы.
Олорго бүтпегер,
Суховтын болор жаңы!..
Кадыннын жарадынан

Ол катап ла турар.
Туркестанга отрядын
Ол катап апарар!
Туманду туулар өткүрө
Туркестанга једер.
Калапту эскадрон
Катандуга келер!
Советтердин јанын
Черүлер экелер.
Отрядын ээчидип,
Ол катап ла келер...

1969 ј.

ЛЕНИННИНГ МАВЗОЛЕИИНДЕ

Мавзолей эжиги...
Бу эжик
Бастыра эжиктерден агару.
Бу эжиктен киреле, чыксан —
Бууныгын јоголор,
Јүрегин ару.
Көп јолдорды өдөлө, мен
Көрөргө катап ла
Алдыңа келдим...
Айтпаган санаамды,
Агару күүнимди
Айдарга слердин алдаарга экелдим.
Мавзолей туразы.
Ленин мында.
Смольныйга слерди јүрегим
түнейлейт.
Ишмекчи, солдат
Катап ла бери
Ильичтин јөбин
угарга келгилейт...
Қыймырап, улус очередь алат.
Қызыл площадька
Албаты толды.
Элен чактарга Ильичке эмди
Элбек площадь

Приемный болды.
Көрнөө жүстү улуска көрзөн —
Көрүнбей турат
Олордын учы.
— Ийдишпей, нөкөрлөр,
Өйигер сакугар!
Ильичтин эжиги качан да ачык.
ОАР-дан бүгүн делегация
 келген,
Олорды озо божодуп ийеектер.
Жайымга чыккан
 орооннын улузы
Жаан керектү — бойыгар
 билереер.
Ильичтин эжиги — штабын эжиги,
Телекей улузы бери
 келгилейт.
Премьерден ала
Балдарга жетире
Бөрүгин уштуп, Ильичке келгилейт.
Албаты тегин келбеген бери:
Ленин улуска
Жаантайын башчы,
Ишкүчиле журтаган кижиге
Ильичтин эжиги
 качан да ачык!

Көп жолдордун
Тозынын кактап,
Жүрүмди өткөн кижи эдим.
Посол, тамылу эмес те болзом.

Бозогоор алтап,
Мен Слерге келдим.
— Јүс чакталып, жүре берген
Жүрүмнинг түбин
Ойгортып беригер.
Экчелип јаткан телекей үстин
Эбиртип, меге
Куучындап беригер.
Казыр күчтү ороондор до болгон,
Калың чактарга көмүлип калган...
Калапту бүткен
Эрлер де болгон
Качан түпте ундылып калган...
Меези калың озорго көрө
Мениң жүрүмим
Не де эмес.
Ороон ичинде бастыра керекти
Ончозын айдарга
Сөзим де јетпес.
Је Слер төзөгөн ырысту ороондо
Жүрүмим жүрүп,
Калажым иштейдим.
Јаан иштерге баладый сүүнедим,
Јамаңга јолуксам,
Тиштерим тиштейдим.
Албаты алдына
Бойыма ла болуп
Адыгар ажыра
Јажынбаган эдим.
Ачык-јарык жүрген де болзом,

Айткан сөзигер
Ундыбаган эдим.
Jүрүмде бойым жастырып та жүрзем,
Jүрегим качан да ару эди.
«Жастыра керектер эттин» — дейле,
Жаба кижини
Баспаган эдим.
Элбек жаткан орооныс ичинде
Эдетен иштерим
Эмди де көп.
«Кандый ла керек каруулу» — дейтенеер,
Кару Ильич,
Мен Слерле jöp.
Бадыштан ала Чыгышка жетире
Бастыра jöбөөрди
Албаты бүдүрет.
Бичик билбеген албаты-jоныгар
Бийик космоско
Керептер көдүрет!
Jирме жылдарда
Болчок калажаар
Jибей де, кичинек
Балдарга бертенеер.
Jүдек жаткан жүрүмис көрөлө:
— Jүс ле мун трактор болзо!» —
дейтенеер.
Ол тужында Алтай жеримде
Ойротия деп область төзөлгөн...
Озогы чактардан

186062.

Албатым айрылып,
Ончо јондорло
Сөзбөргө сүгүнген.
Јаңы тургускан јаңаарды јарадып,
Јаан да улус
Бичикке үренген.
«Анаң ары үренедим» — дейле,
Адам ыраак атана берген...
Айдың түндерде адамды сақып,
Араайын энем
Эригип туратан...
Орой түни киргенче, акта
Ойногон улустың
Кожоны јанғылтан.
Кызыл чолмонду бөрүктү уулдар
Қыс-келинле
Кейлежип, ойнойтон.
Октябрьды мактап,
Кожондор баштаза,
Ойто таңда јанғылып, тоқтойтон.
«Јаңы жүрүмди төзөйлик» — дешкилеп,
Јарыктаң озо
Ишке баратан.
Томдолып чыккан Слердин бичикти
Тос јарыдып,
Ұренип туратан...
Оскүрип алған ол уулдараар
Өлүмди, жүрүмди
Өткүре баргандар...
Көксиле олар орооның корып,

Көбизи жууда
Баштарын салгандар!
Слерле коштой солдатты жуудыс..
Көпөгөш оды
Жажына жалбыраар.
«Ады жок» — дежип,
Улустар айдыжат..
Адам ба, кем?
Кем оны айдар?..
Жүрегис сыстадып, сүүндирип, көкүдип,
Жүрүм катап ла жолыла барар.
Телекей жолы
Тенг эмес те болзо,
Же түңей ле Слердин
Жолоорло барар!
Буурайып келеткен
Бажымды эңилтип,
Будыгар жанында
Катап ла турум..
Бууныккан санаамды чечеле, ойто
Бу жүрүмле барарга турум.
Жакшынак жолыста
Жаскалчык та бар —
Жартын Слерге айдарга турум.
Жаман-жакшы
Сөстөрдү өткүрө
Жана баспай,
Барарга турум!..
Кару ИЛЬИЧ!

Уйкугар өткүрө

Бистин жүрүмисти
Тындалап жадыгар.
Жаман немени
 жаантайын уйалтып,
Жаан жолыста
Мааныбыс болыгар!
Экчелип жаткан бу телекей
Ээлебес шүүлтегер
Эзедип турзын.
Революция жарлаган
Пушкалар үни
Уажыгар тоолоп,
Уажына торгулзын...

1969 ж.

КЫЗЫЛ ПЛОЩАДЬТА КҮС

Кышкы күндер
Ыраак жок артты...
Кызыл площадька күс келди.
Октябрь байрамын
Москвичтер сакыйт.
Ороондо иштер ончозы эдилди.
Төрөл жеримде пастухтар кече
Төмөндөп,
Көчкүлөп алган болбайсын...
Узбектер көбөнгин жуунадып алган,
Алтайдын ажы согулган болбайсын.
Элбек орооным бир биледе:
Эмди амырап,
Байрам сакып жат.
Эдип салган иштерди көрөргө
Элбек жеримле күс барып жат...
Эбире тымык...
Площадьта чибилер
Эдегине бүрлерин элгеп түжүрөт.
Күч иштердег Ленин амырап,
Күски түштерин араайын түженет...

К И Ж И

Кижиги шүүнүп келгенде,
Кибернетика нени этсин?
Амадаган кийининде
Автомат кайдан жетсин.
Орчылан түбин ойлодоп,
Ойгортып, кижиги өдөр.
Көмө баскан жеринен
Көгөрип, өлөң өзөр.
Комета чылап, күйеле,
Кижиги өлүп калар...
Жетире айтпаган санаазы
Жеринде артып калар.
Айдылбаган санаазын
Арткан үйелер табар.
Жүрүм катап ла жагыдан
Жүс чакталып барар...

Күнди уткып, жабуунун алдында
 Күүделер онтоп, токтобойт.
 Jүрүмди жаны ла сескемдий,
 Jүрегим неге де ойнойт!
 Көзнөк алдында чеденнин үстинде
 Боро кушкаштар борбондоп сертежет.
 Болчок эрезин мечиктий секирип,
 Бой-бойлорун мекелеп, кетежет.
 Кендир чокыган такаалар алдында
 Кедейип алган пөтүктөр турат.
 Агашка чыгып, кылынган уулчакка
 Айылдаш кызычак өткүн каткырат.
 Кандый да жажытту күчин сезеле,
 Канайдар эбин ол таппай турат не?
 Будактан будыла илинип алала,
 Бултаартып, балага не көрөт не?
 Кажы ла таладан, телекей үстинен
 Кандый да экпиндү эзиндер келет.
 Көпөгөш-көпөгөш тенери түбиле
 Куулар ошкош булуттар экелет!
 Jүректин сызын ненин де учун
 Jүс эмдерден ол артык эмдейт.
 Айан ачык жалаңдар жайылып,
 Араайын омор неге де имдейт...
 Эрjине-jоргом болотон болзо

Эмди ле мынан мен учар эдим.
Көпөгөш көстү көлдөргө энчейип,
Көбүктү суузынан мен ичер эдим!
Жүгүрүк суулардын кожонун тындап,
Жүрүмди жажына мактайдым мен.
Туулардын, чөлдөрдүн
Агару жыдын
Тумчалана тынып,
Сүүнедим мен!

БИЧИКТУ КАИА

Көгөрип аккан Кадыннан ичерге
Көңкөрө энчилген баатырдын жүзиндий.
Жүс жылдарга күнге кызыткан
Жүзинде жиктер, чырыштын изиндий.

Онтоп жаткан шыркалу немедий...
Озогы чөрчөктий, кунукчыл куучындый.
Соок маңдайы айга жалтырап,
Согушта жыгылган жебрен жуучылдый!

Кадынга карыш ла кирези жетпей,
Канча жатканын бойы да билбейт...
Олүп бараткан баатырдый кайага
Өткөн лө неме торт килебейт.

Алдамы уулдар ак черетле
Аттарын бого та не бичиген?
...Мокоргон үлдүзүн кайага жаныйла,
Монголдор мында база бичиген.

Же өштүниң быјар сөстөрүн жүзинек
Оксөгөн Кадын катап ла јунган.
Артап калган Кан-Алтайым
Арткан уулдарын катап ла јууган...

Төрбөттин черүзин төбөлөй соголо,
Төжин түзедип, мында токтогон.
Күүлөп жаткан Кыдатты угала,
Күчтери жогын кородоп ондогон.

Ойгор санаалу он эки жайзанды
Орустын јерине бу мынан аткарган...
Ас та калыктын ийдезин керелеп,
Алтай эрлер бу мында турган!

МИКИСТИҢ КОЖОҢЫ

Талай...

Ыраак, ыраак Эгейский талай.
Толкуулар күркүрөп, жаратка согулат!
Чайка куштар Туниске брааткылайт...
Жаратта Мария Фарандури турат.

Өскө жаратты жеринен аяктап,
Өксөп ыйлаган кожонг угулат.
Жыланаш буттарын толкуулар окшойт,
Көзинде жажын салкындар арлайт.

Ак коллоназын аяска көдүрүп,
Акрополь Грециянын төжине тайанат.
Магын, күчин, түбегин, шыразын
Мария кыстын үниле айдат...

Жетире үрөнбеген полковниктер эмди
Жебрен де культураны жентен деп айдат.
Эгей талайдан уулдарын кычырып,
Эңчейген бийик жаратта ыйлайт...

Ыйлаба, Мария!
Глезостың сүүгөн гвоздика чечеги
Жебрен жеринде түңей ле жайканар.
Микистин кожонг элен чактарга
Эгейский талайдың үстинде жаңылар!..

СУРАК

Ай-күн чалып, жылдыстар сурлажып,
Айлаткыш түбүн чактарга эбирген...
Ак-жарыкка, телекей үстине
Алтай албаты кайдан келген?

Көчүп келген көчкүндөр болзо,
Көө-куйагын кем жазаган?
Базынчык көргөн албаты болзо,
Базырык корумды кем тургускан

Күннүн көзине мызылдап турар
Күмүш сырганы кем эдинген?
Телекей баккан өштүгө удура
Темир согоонды кем ийген?

Канаттуу аңдар јуралган кебисте
Кандый каандар, нени шүүшти не?
Казылып келген бу алтын јүстүкти
Кандый јииттер сыйлажып, сүүшти не?

Канча чактарга солынган каандардын
Канду керегин кандидат билер бе?
Айдын түнде јуучылдын кыска
Айткан сөстөрүн поэттер билер бе?

УЙКУЗЫ ЖОК ТҮНДЕРДЕ

Узап барган жылдыстар жолындый,
Уйкузы жок, о, жүс түндерим,
Унчукпай айдылган мун сөстөрим...

Айга көрөдим... Эмди ле анда
Араайын, араайын улустар баскылайт.
Улаарып жүрген улустый көрүнип,
Улус көрбөгөн таш тапкылайт...

Тымык, тымык сигналдар келгилейт...
Тыгдаалап оорды жагыскан угадым.
Каруулу жүрүмнүн учурын билерге
Карануй көзнөктүн жанында турадым.

Элбек жүрүмнүн эдегинде де болзом,
Эзирик немедий сүйүмжиле толотом...
Жер үстинде, бу жарык алдында
Жетире нени этпеген болотом?

Кыйынду Вьетнамнын шыразын газеттен
Кычырбай, туура таштадым эмеш пе?
Азыраган баламнын жүрүмүн сананбай,
Аракы ажыра мен ичтим эмеш пе?..

Узап барган жылдыстар жолындый,
Уйкузы жок, о, жүс түндерим!
Улустын кулагы качан да укпас
Унчукпай айткан, о, мун сөстөрим!..

ЯРМАРКА

Майма сууны жаратай
Албаты-жон толо.
Аш-курсакты, жөөжөни
Болбозыгар тоолоп.
— Жаратта бүгүн
«Ярмарка» — дежет.
Жаранган ла күлүк
Жаратка мендейт.
Көжөгөлөр, кебистер —
Көстөрөөр кылбыгар.
Кандыйы керек?
Бойыгар талдагар.
Ончозын көрүгөр —
Область эм бай.
Аланзыбай үйинди
Акчага тай,
Капшай!
Борчоктолгон уулдарга
Бочкolor тайыс.
Жүзүн ажын мактаган —
Директор Майныс:
— Акчалу болзон, сайра!
«Айулар» деп канпет.
Жиит кыстарга сыйла.
Жибезе —

Керек бет!
Төрөөндү болзон, оны
Төртинчи чайныйга апар.
Белен курсак толо.
Белбен де бар!
Алгадый алама-шикир
«Алтайторгта», нөкөр!
Кадырган картоп то бар,
Кандый болтыр — Жип көр.
Атлантический тенгистен —
Азу тиштү балык!
Акчагар кайда, уулдар?
Албазаар — Кайдалык!
Сүт эмес, уулдар, — каймак!
Калбакла да кайма.
Кандый болтыр суйугу?
Фирмазы — Майма.
Ортолыкта кафе.
Ондойдын койын жийдис.
Эзенисти ийедис.
Сырлу тонды кемји.
Эх, сынын арай ла каткак.
Андый болзо, чамча ал,
Көкчилерге мак!
Ончозын алып болбозын —
Область эмди бай.
Алаңзыбай үйинди
Акчага тай,
Капшай!..

ЛЕБРЕН ТЮРКТАР

(Кичинек журамал)

Темир бычактый айды
Тенериге кадап салган.
Тайылганын терези
Талбайа кургап калган...

Чанкыр айан өзөктө
Чапчынып турган аттар.
Жаландагы корумда
Жаңы ла чоккон таштар...

Түн өткөнчө жалаңда
Тюркиттер жыргайт.
Калаңы тутук¹ турала,
Каганнын адын жарлайт.

Кыйын жаткан кыпчактар
Кымысту айагын көдүрөт.
Түмөн² каанды мактаалап,
Түкүлөргө³ түкүрөт.

¹ Тутук — военный ямы.
² Түмөн — тюрктердин баштапкы кааны.
³ Түкү — Кыдатка садыган тюрктер.

Кыйгырыжып, керижип,
Кырмактажып, тартыжат.
Урүстеп, мөнгүн аяактан
Ус ичкилеп, маргыжат...

Чончыгылап, чалчыжып,
Чотпорложып жаткылайт.
Темир үлдү шынкылдап,
Тепшизин жара чапкылайт.

Кыдаттын улу стенезин
Сый теберге тургулайт.
Гао Цзынын¹ өргөөзин
Күл эдерге жуулгылайт...

Жарганаттый элбендеп,
Жарлу камдар тескинет.
Мойын кескен моныстар
Монголдорго кекенет...

Гоби-Алтайдын түбинде
Кобыларда жай.
Эзиреле кымыстан
Уйуктап калган Алтай...

Калагы тюрк таралжып,
Улу стенеге келет.

¹ Гао Цзы — Кыдаттын императоры.

Суйдын¹ јерин сананып,
Сулугын ады тиштейт...

Темирден эткен кылыштый
Тенгериде тыйрык зй.
Улу стенинг кийининде
Чочып калган Китай...

¹ С у й — Кыдат јеринде бир провинция.

ПАСТУХТЫҢ БАЛАЗЫ

(письмо)

Күнүн сайын жаңмыр ла жаңмыр...
Күски бүрлер көзнөккө согулат.
Телекей үсти тымык ла амыр.
Теректер шылырап турганы угулат.
Түниле уйуктап болбодым, эне,
Түш јеримде турлуда эмтирим...
Кошту төөлөрдий ол ло туулар.
Кобыдан түшкен суулардың белтири.
Орой до болзо, городко түнде
Ол ло күнде мен једип келдим.
Јаан туралар ортозыла азып,
Јаңыскан болгоным жаңы ла билдим.
Түниле уйуктап болбодым, эне.
Түш јеримде мен слерди көрдим.
Үүре кыстарла кожо јадырым,
Уредүге дезе кече ле кирдим.
Колыма берген акчаарды болзо
Коротподым, үребедим, эне.
Карлу, салкынду турлуда отурзаар,
Калак, энем, кунукпагар меге.
Комудалду письмомды божодып јадым,
Колго до амыр керек ине.
Коомой курсакту деп бодобогор, калак,
Государство бисти азырап јат, эне.

Город јерге бaзып јүрерге
Коомой кийим јарабас ине.
Балкашта кийетен сопоктыг ордына
Батинка алдым, канайдар, эне.
Айткан јөбөөрди бускан да болзом,
Албадан туруп үренерим, эне.
Айга да барып келгедий болзом,
Азыйгы турлууска јанарым, эне...

КАРГАНДАР

Оскөн јеримде јииттер де јок...
Олөргө шыйдынган
Каргандар артты.
Јүрүм кубулып, барып ла јат...
Јүрегим ологго не тартты?
Јиит улус үренип алала,
Тууларда журтын таштайла барды.
Бир тужында кабырган койлоры
Бийик меестерде мааражып артты.
Артып калган каргандар эмди
Арказын тудунып, «пенсия» ла дежет.
Кече ле түшкен јериске ойто
Келерге биске ас келижет.
Јүрүмле мендеп, ончобыс барзаас,
Јииттерден бери кем де келбес.
Очогын айланган озогы каргандар...
Олордын санаазын кем де билбес!
Јүрүм көрөргө балдары барганда,
Јүстери кубулбай артып калгылайт.
Өзөккө түшкен энгирди ајыктап,
Өчүп бараткан канзазын тарткылайт.
Тайылып, кайдаар да баргылап јатканда,
Тайганын бажынаң көргүлөп отурат.
Көдүрс немени билгилеп те алза,
Көксинде санаазын сескилеп отурат.

Энчейгенче озор балдарын сакып,
Энчизин жуунадып, мендебей кӧктӧӧлӧйт...
Табышту жүрүмди бийиктен ӧчӧӧлӧп,
Табыжы жоктон бирден ӧлгүлейт.
Ойгор бажыла булуттар жастанып,
Озор жеринде уйуктап калгылаар.
Балтырган жытту жерлерин ундып,
Балдары ӧскӧ жүрүмле барар...

ЭЗЕНИМ

Камуна нёкөргө.

Ол тужында бис јинт болгоныс...
Ончо ло уулдар эр болгон эт.
Толун айлу тайганын бажында
Той эткенин санаама кирет.

Олөн ижи башталып калган,
Өзөккө дө түжер ой јок болгон!
Мөнгүлөр алдында јыргаган јалангыс
Мөнгүн чечектер јыдыла толгон.

Кожо јуртайтан үйинди келиндер
Кожондоп, коштой јелгилеп экелген.
Алтай јеримнинг јаражын, улузын
Алан кайкап, ол тушта билгем.

Бай эмес те болзо, тойына болужып,
Бары-јогын төрөөндөр экелген.
Тоормошты минип, суу кечеле,
Тогузон јашту Тошпок то келген.

Ачымба, нөкөр, бу јарыкта
Алтыны да төгүлген тойлордо болгом...
Тоолоп кайдар? Јангыс ла мен
Тойдың учурын тойында ондогом.

Јаркынду отторы јок то болзо,
Јалаңда столысты ай јарыткан.
Эттен-курсактан тутак та болзо,
Эткен тойынды јон јараткан.

Мөрөйчи баштаган келиндер кожоңы
Мөңкүлер бажында жаңырап туратан.
Тонгылай-тонгылай, таң атканча
«Тойлобой!» — дежип, тышкары туратан.

«Бурайныкту чай ичип...» — деген
Бу кожоңды сен бойың баштаган.
Оның кийининде нениң де учун
Ол кожоңды сен меге јарбыган.

Буурыс талганча каткырган каткыбыс
Буурайган јеристе шыңырап ла калды...
«Бурайныкту чай...» — деп чүмдеп,
Бу алтайда јуртап ла калдын.

Өзүп јаткан балдарынды качан
Өлбөй јүрзем көрөрим, нөкөр.
Тузы да јокко кайнаткан чайынды
Туштажып келзеес ичерим, нөкөр.

Самыкла кожо чечеркеп отура,
 Сан ла башка санаага илдирдим...
 Жараш, жараш кыстарга көрө,
 Јаш эмезис јангы билдирди.
 Кече ле јүрүмди баштаган эдис...
 Кенете јүрегис канайып арыган?
 Кей тилибис чечен де болзо,
 Кеен бүдүжис кайда барган?
 Буурайып келген чачысты јажырып,
 Бу мынайып канчазын јүрерис?
 Ончозын јүрүмге бис көкүдип,
 Олордон, нөкөр,
 Бис нени көрөрис?
 Биске ле јажыт көп уулдар
 Билелү бололо, бийиктеп калган...
 Бичип ле јадыс,
 Улгерис бистин
 Улуска кандый тузазын салган?..
 Кокурбыла јүрүп ле јадыс...
 Коронду сөстөрдү немезин төгөр?
 Коркушту иштеп,
 Кичеенип те турзаас,
 Корректордон өрө өспөйдис, нөкөр.
 Калбаандап ла јүреле, карып каларыс...
 Каткы-кокурыс артып ла калгай.
 Каланы тушта бичиген үлгерис —
 Калганчы эмес — сөс табылбай.
 Куру јүректү немеге бистин

Курч сөзибис эмди де бар.
Je кунукчыл санааны, эрикчил санааны
Ончозын кандый сөслө айдар?..
Jүзүн эрмектү бу кичинек городто
Jүрүмди коштой өдөтөн турус.
Качан бирде бис экү мында
Калганчы жазысты уткыйтан турус...
Je жүске чырыш тартыла да берзе,
Jүрегис тирү —
Онызы жакшы.
Jүс жолдордын жегилин талдабай,
Jүрүмди жүргенис —
Онызы жакшы.
Терен шүүлтени былардын алдына
Тегин жерге немезин төгөр?
Аракы ашты канчазын ичер?
Араайын чыгала,
Жанаак па, нөкөр?..

ЭГИРГИ СТАНЦИЯДА

Алтай уулдар чөлдөрдөй тартылат —
Ак мөжкүлери тапчы болды не?
Жүрүп ле каларга мендеп тургулайт —
Жүреги оордын элбек бүтти не?

Катап ла оорды жолына үйдежип,
Калганчы станцияда жагыскан турум...
Какталып турган теректер үшкүрөт,
Катап ла бу городто арт калган турум.

Оордын мендеген жеринде, байла,
Ончо ло сананган санаазы бүткүлөөр,
Отторы жаркынду ол ыраак городто
Оор ырысту баскылап жүргүлөөр...

Обоозы карарган жеримде артып,
Оордын жүрүмүн билбейтен турум.
Уур булудын айдап келеткен
Узун кышты уткыйтан турум...

Жиркиреп учкан кеткин куштардый,
Жит улус баргылап ла жат...

Ары бараткан олардын жолунда
Алкышту сѳстѳрим сакып ла јат.

...Калганчы станция карга бѳркедѳп,
Карарып кийнеерден ол туруп калар.
Узун теректер шуулабай токтоп,
Узак, узак уйуктап калар...

1968 ј.

Алтай жеримде адалардын сүнези жүрер...
Айдын түнде уулдары ойынга келер.
Ай чырайлу алтай кыстар жаңы кожондор
чүмдеер,
Айдышкан кысты уулдар качыра берер.

Бай эмес те болзо, жеристе жаңы журт төзөлөр,
Балдарынын көстөри жылдыстай көрүнөр.
Көк өлөңи жажарып, көөрчөгүн берер,
Көгүтей керегинде чөрчөктөр чүмделер.

Аргымак аттары ак көбүктү көп суулар кечер,
Алтайга жанарлары жажына торгуланып турар...
Албатызы: «Жакшы ба?» — деп, жажына суражар,
Алтай жаңыла айылы-журтына аракылу
айылдажар.

Түлкү бөрүктү алтай кыстарга түнде
Түңей ле уулдар туйка белегин берер,
Ас та болзо, албаты деп адалып артар,
Алтай кижинен деп оморкожып жүрер...

Онын учун карыдым деп качан да карыкпагар,
Ойум келзе, өлөрүм деп качан да кунукпагар...

1969 ж.

АРГЫМАК

Ай жаркынын жабынып,
Амырап калган Алтай...
Түнүрдий төңдөрүн жастанып,
Түженип жаткан Алтай.
Өчүп брааткан костордый,
Орө үстинде жылдыстар.
Жыландар чылап көрүнбей,
Жылгылай берген жылдар...
Ай сылулу суулыгын
Аргымак адым тиштейт.
Чапчынып, чактар өткүрө
Ыраактан меге киштейт!
Кан-Алтайдын түбиле
Канымдый,
Суулар агат.
Каныгып чыккамда, меге
Каандыктар коркып, багат.
Ар-албаты сүүндирип,
Аргымак адым барадат.
Будда, Христос, Магомет
Будыма менин бажырат...
Аргымактын каны изип,
Токтобойман тап барадат.
Жүзисти күн эркелеп,
Жолысты ай жарыдат.

Алтай јерине токтобой,
Ай-суулыгын тиштейт.
Ак-јарыкты айланып,
Ачу-ачу киштейт!
Кай чӧрчӧктӧ јеримди
Качан бирде укпазым...
Тибиреп, мантап бараткай,
Тискинин мен тутпазым!
...Арый берзе, јериме
Агыдып оны ијерим.
Токумымды тӧжӧйлӧ,
Токунап мен каларым...

1969 |.

КАТКЫ

Качан нөкөрүм каткырып ийерде,
Карыкчыл санаалар чечиле берген.
Эбире јаланда жүзүн чечектер
Ээчий-деечий јайканыжа берген.
Эрте јай болгон. Ээн јаратта
Экү сананып, баскындап жүргенис...
Каскак ташту јаратка токтоп,
Кадын сууга үстинен көргөнис.
Јүрүмди өчөп, сен кенете
Јүзин јарып, каткырып ийген.
Коштой кайында күүк этпей,
Коркыган чылап токтой берген.
Каткыгынын кийининде эбире јаландар
Кандый да кару немедий билдирген.
Теректер бүрлери сүүнчилү шуулаган,
Тенери сүрекей бийиктий көрүнген.
Каткырып-кокурлап, бис экү анда
Кадынды јакалай баскындап жүргенис.
Јаан жүрүмнинг учурын кайкап,
Јайылып јаткан Алтайга көргөнис.
Оног ло бери каткырган кижиге
Карузып, туйка сүгүнип жүредим,
Кандый да кижиге каткырып жүргенде,
Карындаш кижидий, колымды бередим.

ЧОЛУШМАНДА

Чалчып јаткан эзирик Чолушман
Чачылган көбүгин кайага мергедейт.
Коркып калган кайындар шаалгылап,
Корум таштардын кийининен көргүлөйт.

Ташталып келеле, боомдорго чурап,
Тажыдып алала, катап ла ыйлайт.
Табыштан качып, үркүнчек јунмалар
Таскылдын чике ле кырыла кыйлайт.

Олордын үстинде, сүрекей бийикте,
Булуттар өткүрө көк айас көгөрөт.
Тенери түбин мүүзиле тиргеп,
Тенкейип калган теке көрүнөт.

Текеге кижиле ол кайалар үстинен
Тен курттый ла көрүнгөн болбайсын.
«Мен кемнен де бийик» — деп,
Тенек бажыла сананган болбайсын...

ЈЕРЛИК ГЛАДИОЛУС

Көк тайганың карангуй түбинде
Көстөң туура гладиолус өскөн.
Күнге удур ол жобаш чөйилип,
Күчи жетпей, араайын өлгөн.

Чалыган күнниң жаркынын божотпой,
Чакту агаштар үстинде туратан.
Чалынга да жетпей, агаштын төзинде
Чагы уйдап, чалдыгып калатан...

Тазылдарыла агаштар бек тудужып,
Тартыжып, күнниң чоґын блаашкылайт.
Жарыкка жетпей калганы жыгылып,
Жадыктар бололо, чирип калгылайт...

Мун беристе чөйилген тайгада
Жаңыс агаш неме бе ол?
Черүдий турган мун мөштөргө
Чечектин өлүми неме бе ол?..

Је јас ла келзе, гладиолус чечек
Жадыктан тайанып, бажын көдүрет.
Чичкечек колыла тазылдан тудунып,
Катап ла күнге удур чөйилет...

Кандый тымык!
Бастыра телекей
Караңуй эжиктен тыгдап тургандый...
Эрикчил минуттар туйкайын жөптөжип,
Эзенин айтпай, баргылап жаткандый.

Ачык көзүңкөң эзин киреле,
Айылдын ичинен нени де бедрейт.
Тызырап өткөн тамчылар угулат.
Тынчу тымыктаң бажым эдрейт.

Жаңмырдан озо ыраакта, ыраакта
Жалкындар оды жалтылдап өткүлөйт.
Аштын кылгазы чыккан ба дегендй,
Араайын жарыдып, ажыктап көргүлөйт...

Быдыражып, түниле өлөңдөр өскүлөйт.
Былыргы комургай ачу шылырайт.
Түнөп отурган теректин бүрлери
Түженип, нени де ырысту шымырайт...

Токунап калган жериме көргөмдө,
Токтобой агат көзимнин жажы.
Улустар мени ундып та салза,
Бу жүрүмдө кандый жакшы...

1958 ж.

БАРГАА

Жайдын күнинде чечектер жыдып,
Жаман жыдыла ол жаба базат.
Көзиме менин та неге илинип,
Көксимнен туйук санаалар казат...

Бажы омок каандардын да болзо
Памятнингин баскан баргаа сен.
Сөстөри алтын поэттер де болзо,
Сөөгинде өскөн танма сен!

Седеркеп өскөн кандый да үйе
Сенен барбас кайдаар да качып...
Ончозы сенин алдында жадар —
Онызы меге неден де ачу...

Амыр түндерде Айдын көлинде ай эжинет...
Араайын чыгала, салкынга чачтарын кургадат.
Апагаш кайыңдар жаратка жергелей жуулыжат,
Айды коптолоп, эбире туй тургулайт.

Арканың түбинде араайын не де онтойт...
Алаканымда чалында жылдыстар ойнойт.
Буттарым бойы ла жалаңда токтойт:
Бу жүрүм бе, не?
Жүрегим ондобойт...

Конуп отурган куш будыма согулып,
Кобыларды төмөн кайдаар да мендейт.
Жүрегим жүтकिп,
Неге де араайын сүйүнөт,
Жүс жашка жетпезимди ол түңөй ле билбөйт...

1968 ж.

СУРАНАШТЫҢ ЖОЛЫНДА

Карагай бүринде кар суркурайт.
Карагуй журтта от көрүнбейт.
Соокко тонуп, жылдыстар тызырайт...
Мен кажы чакта?
Ой билдирбейт...
Курга жетире күртелген жолдо
Куманды кижинин
Кожоны угулат.
Атпак бийик чибилер бүринен
Араайын-араайын
Кар урулат.
...Куманды кижі айылына жетсе,
Курсагын ичеле,
Уйуктап калар.
Күйүп турган жылдысты көрөргө
Күртелген жаратка
Камдулар чыгар...

Суранаш, 1969 ж.

Түш жеримде мен ачу ыйлагам...
Сен энчейип, жанымда отурган.
Түштүк жылу талада эмтирис,
Түш жеримде сен сураган:

Шыркалу жүректи неле жазар?..
Шыранын учурын не деп айдар?
Бойыннан качып, сен кайдаар барарын?
Качан бирде жангыскан каларын...

Учы-түбин сананбай, экү
Учы жок чанкыр талайга көрөли...
Жаманды ундып, жүрегис базала,
Жаш балдардый ырысту жүрели.

Жаркынду, жаркынду ол түштүк таладан
Жанар күүним торт келбей турат...
Көпөгөш, көпөгөш жайканган талайда
Көбөлөк ошкош керептер агарат.

Онон ло бери сен ыраактан
Оттый өртөп, жүрегим кыйнайдың.
Түн кирзе ле, түштүк талада,
Түш жеримде мен ачу ыйлайдым...

1969 ж.

Ярыкты өткөн бу жүрүм
Жаңыс жүрүмле канайып кемчилер?
Кечеги күнди кем токтодор,
Келетен салымды кем оны билер?

Кезикте шүүнүп, сананып келгемде,
Кереги ле жок немедий ошкожым.
Улустар ортодо, бу жарык алдында,
Узак ла жүргөн кижидий ошкожым...

Je кезикте дезе бу жүрүмим
Сүрекей кыска немедий билдирет.
Каным катап ла көксиме согулат,
Катап ла нени де жүрегим бедрейт...

Оскөн јерлер сүрекей ыраак...
Көрөтөн алтай оноң до ыраак!
Байла, качан да көрбөзим.

Бичиген санаалар сүрекей ле көп...
Билетени оноң до көп!
Байла, учына јетпезим.

Јүрген жүрүм сүрекей кыска...
Јүретени оноң до кыска!
Јүрүм дегени не?..

Ланмырлу кўн... жолдогы теректин
Бўрлери каландап, санааркап туру.
Айас кўндер болор до дезе,
Кўс клееткени бу туру...

Чуйды төмөн саргарган бўрлер
Чубажып, удабас жүргүлей берер.
Мендебей де турзаас, бойынын жолыла
Мечин жылдыс айланала, келер.

Айас кўндерге иженип те турзаас,
Айланып түңей ле кўс бурылар.
Нени де сеспеген улустын жажына
Уурчыдый, база бир жаш кожулар...

Орык јолло катап ла мен
Одүги јок жүгүрип браададым...
Тондолып бараткан абралар ортодо
Тоозынга көмүлип, аайланбай турадым.

Көк өлөңгө буттарым илинип,
Көңкөрө жыгылып, ойто турадым.
Жүзүмди кургак өлөңгө арлап,
Жүгүрип, жүгүрип, жүгүрип барадым.

Атанып јаткан солдаттар ортодон
Адамды таппай, ыйлап турадым.
Катап ла катап үй улустын
Калак-сыгыдын эмдиге угадым...

Уур өйлөрдү, шыраны көрөлө,
Ундылчаң болорго јараар ба, биске?
Билип алган уруктор кийининде
Бийик сөстөр бөлужар ба биске?

Бүгүн эрте мен тайгада ойгондым...
Күннин чокторы мөштөрдө ойногон.
Улу жүрүмнүн учурын сескилеп,
Учар куштар кожондоп тойлогон.

Бүгүн эрте мен тайгада ойгондым...
Бүрлөр шылырты көксиме толды.
Кандый да ыраак планетадан ойто
Кару жериме келгемдй болды...

ТАЙГАДА

Киш кабакту кичинек кызычак
Кижн билбес тайгада туштады.
Јүгүрүк бутту чалканды балачак
Јүрегиме жарык санаалар таштады.

Карга бастырган жылу тураннын
Карарып көрүнгөн трубазы ышталат.
Карасин лампанын кызарган одынан
Карган тааданнын көстөри жашталат.

Чаналар эдетен ус кижинин
Чагы јетпей, колдоры тырлажат.
Күркүреп күйген печкенин кийининде
Күжүлдер нени де блаашкылап,
кырыжат.

Киш кабакту кичинек кызычак
Мени өскөлөп, јууктабай ајыктайт.
Алып берген конфедим албайт,
Андый да болзо, көстөри суркурайт.

Ада-энези кыжыла андап,
Аба-јыштын түбине барган...

Чагы јетпес таадазыла кожо
Чалканды кызычак айылында арткан.

Аң-куштардын јүрүмин чололоп,
Айдып берген чөрчөгим ондобойт.
Таныш эмес кижиден јалтанып,
Таадазын коптолоп, колынаг божотпойт.

Атомный чакка кирген де болзоос,
Андый журттар бар јеристе:
Јуук ла деген журтка јетире
Чике ле барзан —
Јүс беристе.

Кайдаар ла көрзөн: кар ла кар...
Калыг шүүлтезин сананган карагай.
Карагуй көзінөктү туралар үстинде
Карап турган эрикчил ай...

Тала печкенин кожонун тыгдап,
Таң атканча сананып отурым...
Таадазын кучактап, кичинек кызычак
Та нени де тўженип,
Қаткырып јадыры...

Суранаш, 1969 ј.

Чечектер... чечектер... Бу өрттий жаланга
Чечинип алала, жадайын ба кандый?
Черүден жанып келеткен уулдый,
Чечектер үзүп, соодойын ба кандый?

Көп жолдордын тоозынын кактап,
Көблмөк сууга јунунза кайдар?
Аркада күүктин кожоҗын токтодып,
Арткан јашты сураза кайдар?

Өлөң-баргаазы сүгүнген өйлөр
Өдө берер — кем де сеспес.
Кайра көрбөй жүре берзебис —
Кайралын жүрүм качан да бербес...

Өлөтөн неме өлүп ле калган...
Өлөң-чөпкө бастырып салган.
Чечек јулбаска чертенген эмес,
Экинчи јайым качан да келбес.

Јүткип туруп жүрүп те јатсаар,
Јүрүмнин учурын билереер бе, слер?
Јайылып јаткан өлөң дө болзо,
Јанына токтоп, ондоороор бо, слер?..

Кем билер, айса, бу калганчы үлгерим,
Кем билер, айса, бу калганчы сөстөрүм?
Айдылбаган санааны айдар ла керек,
Амадаган жүрүмгө жүткиир ле керек...

Кем билер, айса, бу калганчы кўним,
Кем билер, айса, бу калганчы күүним?
Кичинек күүнүңди бийик деп бодобо,
Кижинин алдына качан да мондонбо!

Жаңы жүректи кондырып та берзе,
Жаңыс жүрүмдү болгоңыңды бил...

Салкынду күнде ээн жараткан
Салга отурып суу кечетем,
Сай таштарды толкуга мергедеп,
Сабарымла кумакка адымды чийетем.

Бичип јаткан сөстөримди болзо,
Бијелеп келген толкулар арчыйтан.
Кунугу санаамды, агару күүнимди
Кумакка чийерге сабарым ачыйтан...

Канайдар база? Ол өйлөрдө
Канчын бойым мен нени билгем?
«Кумакка өргөө тутпайтан» — деген
Сөстинг учурын кем билген?..

Күркүрөп жаткан аэропорт үстинде
Кыскалтым тегери жалбышты кызарат...
Тагдакты уткып отурган бойымды
Таныш эмес маршруттар кычырат.

Мелтиреп күйгөн Венера жылдызым,
Менин жолдорум ырысту болзын.
Ыраак жолдордон мен ойто келзем,
Ырысту көстөрүң жашла толзын.

Амадуум болуп, атомный ойгө
Амырым бербей, кычырып ла тур.
Жең жастанып жыгылып калзам,
Жеримди корып, каруулда сен тур...

Ойгоңып келзем, тымык, тымык...
Оройтып калган час согулат.
Караңуй оромдо кайда да анда
Каланы кижининг кожоңы угулат.

Араайын келеткен күкүртти тындап,
Ачык эжиктин алдында турум.
Табышту жииттер танцевать эделе,
Таманы такылдап, жангылап отуры.

Каткырган жииттер тан ла атса,
Капшайлап туруп ижне озолоор.
Түн ле кирзе, түбек сескендий,
..Jүрегим мени катап ла ойгозор...

Аралдагы көлдө жылдыстар эжинет,
Араайын каткызы меге угулат.

Эрке үүрлежип, суула адыжат,
Эрмектежип, олоо нени айдыжат?

Амырап калган Алтайдын үстинде
Ай жаражын мактаалайт эмеш пе?
Айса, суузайла, жаратта турган
Анды көрүп, сүүнөт эмеш пе?

Кысталган өлбөңдү чачынан
айрыжып,
Кыстар чылап каткырат эмеш пе?
Качан да өчпөс жүрүмин билгилеп,
Карачкы көлдө көкүүлейт эмеш пе?..

Тымык кўски кыр бажында
Тегине ле баскындап жүрүм...
Төмөн алдымда, городто, анда
Шакпырап жаткан жүрүм.

Ээн аркада жаңы ла бышкан
Ээлип, күйген беле.
Меңдеп бараткан улустын жүрүми
Меңе мынан иле.

Мен билерим: бу эрикчил тымыкты
Олордын кемизи де билбес.
Арка кериген бу алтын бүрлерди
Ажыктап көрөргө
Кемизи де келбес.

Онын учун сананган шүүлтем
Бийик кўски тенери ошкош.
Онын учун сыстаган жүрегим
Бу ээн жаткан жалаңдар ошкош...

ЯПОН МОТИВ ААЯЫНЧА

— Тонг, тонг, тонг-и!..

Сен кем болотон?

— Бу мен, кўски ай!..

Слерди уйуктазын деп турбай.

— Калырт, калырт, калырт!..

— Тышкары кем калырайт?

— Бу мен, кўски салкын!

Каалганы бектеп алыгар.

— Шылырт, шылырт, шылырт...

Эжикте кем шылырайт?

— Бу мен, чарчаган бўр эдим...

Слердинг төрөл туулардан келдим!..

Алтын кўстин кубакай будугын
Алтайлап кандый сөслө чийер?
Агылу сөслө бичип те салзан,
«Андый немени укканыс» — дежер.

Учурлу кандый да шүүлтелер тапсан,
Улус сенен укаалу турар.
Кинчектел жүрген жүрегин ачсан,
Килеп турган немедий угар.

Кеминде бичип, келиштир жүрзебис,
Кемиске једер бу мындый туза?
Болгон ло кижиден укаалар угатан
Поэттин салымы кўч ле база...

Седег башту Себининг бажына
Сөөгимди мениң слер жууп койоор.
Арыган сынымды орого түжүрүп,
Артык сөсти айтпагар бойоор.

Чанкыр айаска сүзүлген мөштөри
Чактар өткүрө шуулажып тургай.
Жаңыдан жүрүмгө бараткан балдар
Жанымла өдүп, жолдорула баргай...

Жаркынду күни чалыган жүрүмдө
Жажына омор мен чилеп сүйүнгөй.
Жердин үстинде ырысту жүргүлөп,
Жер-энезин поэтий сүйүгөй...

Эрке сениң көзинде эмди
Эңирги тандактын жаркыны күйет...
Карып браатканыс бу ла туру...
Канча санаалар көксимди өйөт.

...Азыйда сени таң атканча
Айылыңа жетире мен үйдейтем.
Эрке көргөн жаан көзинде
Эртен туранын таңдагы күйетен.

Ырысту көзиннен ол тужунда
Ыраак, ыраак тууларды көрөтөм.
Jүрүмннн ончо сүүмјизин танып,
Jүрө бертен јолыма мендейтем...

Кайнаган сүттий садтардын чечегин
Кайкай берген көзиннен көрөтөм.
Јаш јүрүмнен, жаркынду тандактан
Јаан калаңы кижидий туратам...

Эрке сениң көзинде эмди
Эңирги тандактын жаркыны күйет...
Карып браатканыс бу ла туру,
Канча санаалар көксимди өйөт...

●

Јүрүм жаңыс берилген,
Јүрерим мен,
Сайраарым.

Јүс те келин туштаза,
Јүрегимди сыйлаарым.
Сыйларды јүрүм берзе,
Сыйрылбазым,
Аларым.

Сүрнүксем де јүрүмге:
«Сүүгеним!» — деп
Айдарым.

Талант менде бар тушта
Табышту да болорым...
Эки јүстү кижиге
Эби јок то болорым...
Күркүреп аккан суулардан
Күр талдабай кечерим.
Мун да нөкөр туштаза,
Мун нөкөрлө ичерим.
Чабылбаган өлөңнүн
Чалынына өдөрим.
Тайга-ташту јеримнүн
Тандагына көрөрим.
Карып, јажым јетсе де,
Канчын мен деп
Бүдерим.

Колымнанг перо түшкенче
Кожонгымды чүмдеерим...
Келетен ойго көстөрим
Жетпезе де көрөрим.
Жүрүм жаңыс берилген —
Жүр болбозом,
Олөрим.
Өлөтөни мак эмес,
Өзөтөни күч.
Жүрүм жаңыс берилген —
Жүрөтени күч..

Амстронг баштаган американский уулдар
Айга чыгала, жангылап келдилер.
Ийде ийдеге табарбас ла болзо,
Ичкери эмди кандый ой келер?

Келетен ойдө ол улустын
Кеберин шигдеп, көрөтөн болзобус.
Кереп атту ол үйенин
Керегин шигдеп көрөтөн болзобус...

Гагарин учкан баштапкы керепке
Каткырып омор, байла, көргүлөөр.
Государство, нация, класс дезен,
Кокурга бодоп, учкулай бергилеер!

«Алтайыс бистинг јер» — дешкилеп,
Айлаткыш түбинен ајыктап көргүлөөр.
«Албатыс бистинг — Кижилик» — дежиң,
Антенна ажыра эзенин ийгилеер...

Кадын бажы...
Ыраакта туманда.
Кайалар, таштар
Кају жолында.
Жабыста, жабыста
Чуйдын ичинде
Жалбак курдый,
Тракт көрүнөт.
Баргылап жаткан
Улуска, койлорго
Жол көргүзүп,
Столмолор көгөрөт.
Эрикчил энир
Олордын табыжын
Эдегиле эрке
Бүркеп ийет.
Ыраак туманду
Кадын бажында
Ырысту тымык
Жылдыстар күйет...

КАЙКАЛ

Алтай кижі орустап арбанат.
Алан кайкап, тындап отурым...
Кејирге батпас сөстөрді тоолоп,
Кемди де талап,
Каргап ла туру.
Азыйда јобош ло уул болгон эт...
Аттар кабырып, тайгада јадатан.
Кулур сурап, өзөккө түшкенде,
Куучынын онын кем де укпайтан.
Јобош ло бойы јуу тужунда
Јол ондобой, тил билбей барган...
Ондый да болзо, Берлинге једеле,
Онон ло бери орустап арбанган.
Ороонын тепсеген фашистти каргаарга
Орус солдат үретти не оны?
Околтон чыгарга коркушту болордо,
Ондый сөстөр көкүтти не оны?..
Оштүний казыр көзине көрөлө,
Өкпөзін базарга кыйгырды эмеш пе?
Јүрүмде јаман кижиге туштайла,
Јүрегін базарга туру эмеш пе?..
Андай неме.
Албаты кайкадып,
Алтай кижі орустап арбанат...

ÖСКӨ
ПОЭТТЕРДЕН

Роберт Бернс
(Шотландия)

ФИНДЛЕЙ

- Орой түнде кем анда?
- Мен эмей! — деди Финдлей.
- Уйуктап жадыс, жан ары!
- Төгүн кей! — деди Финдлей.

- Келерге канай тидинген?
- Тидинбей! — деди Финдлей.
- Кылынарың сен, көрмөс!
- Кылынбай! — деди Финдлей.

- Эжикти сеге ачсан ла...
- Ачсан! — деди Финдлей.
- Кижиге уйку бербезин!
- Бербезим! — деди Финдлей.

- Уйге сени божотсом...
- Божотсон! — деди Финдлей.
- Сениле бир катап болзон...
- Болзон! — деди Финдлей.

- Такып ла јолды табарың...
- Таппай! — деди Финдлей.
- Тўниле тўймеең эдерин...
- Тўймебей! — деди Финдлей.
- Сениле кожо конгожын...
- Конбой! — деди Финдлей.
- Јажына кем де билбезин...
- Јарайт! — деди Финдлей.

Карлу, жаашту жалаңда
Кайран экем,
Кару экем,
Плащымла сени бүркеерим
Кышкы эзиннен,
Кышкы эзиннен.
«Сакыбаган шыраны
Салым берзе,
Салым берзе,
«Сананбай да шыранды
Улежерим мен,
Улежерим мен.
Жаркыны жок жүрүмде
Караңгуй да болзо,
Карачкы да болзо,
Жаркынду күнди сениле
Мен табар эдим,
Мен табар эдим!
Жайалган жерди ончозын
Ал да дешсе,
Ал да дешсе,
Жаңыс ла сени ол тушта
Мен алар эдим,
Мен алар эдим!

Мени таштап ийген,
Таштап, ийген, Джемми.
Јажына таштап ийген,
Јажына бардын,
Джемми.

Сен мениле кокурлап,
Ойнойтон эдинг, үүрем.
Ундыбас болуп чертенип,
Оноң жүре берген.
Јүре берген, Джемми,
Оноң жүре берген!
Јаңыскан мен, Джемми,
Јаңыскан артып калдым!
Бистин јолыс бирикпес,
Бирикпезис, Джемми.
Јажына качан да,
Джемми,

Јаба экү болбозыс.
Карыкпайтан амыр түш
Капшай келетен болзо...
Јаштар аккан көстөрим
Јабылып калатан болзо.
Јажына уйуктап
каларым,
Уйуктап каларым,
Джемми!

ЖОЖОН

Сыгырып ийзен, сакытпазым сени,
Сыгырып ла ий — сакытпазым сени.
Сыктагай энем, арбангай адам,
Сыгырып ийзен, сакытпазым сени.

Саадабай клееделе, јазап ла көр:
Садтагы чеденде тежиктен сен кир.
Јабыс тепкиштү эжикке сен көр:
Јангыс ла меге
Келбеечи бол кел...

Церкведе јолуксаас, ундыба, калак,
Меге көрбөй, үүремле куучындаш.
Је туйкайын меге кару ајыкта,
Оноң калак!
Меге сен көрбө,
Оноң калак!
Меге сен көрбө!

Кемнен де болзо, јажыдыс јажыр јүр,
«Керегим јок» — деп улуска айдып јүр...
Өскөзи сени блаашкылап албазын,
Чындап та, өскөзи блаажып албазын!
Сыгырып ийзен, сакытпазым сени,
Сыгырып ла ий — сакытпазым сени.
Сыктагай энем, арбангай адам,
Сыгырып ла ийзен, сакытпазым сени!

КЫСТЫҢ КОЖОҢЫ

Туруп, мени окшойло,
Тууларды төмөн ол барган...
Күрөң жолго көрөргө
Күчим мениң чылаган.

Тыбырт жааш ла козыр тош,
Сокпой, ого килегер.
Туйук карлу боочылар,
Тутатпай жолды беригер!

Куйунду кышкы энирлер,
Куйундап, ого тийбегер.
Жерде конгон үйүрөмө
Жеңил уйку беригер.

Адымды мениң адайла,
Тууларын көрүп, сананзын...
Жолы ичкери кычырза,
Жүреги кайра тартылзын.

Хаджи-Мурат Дзудзатти
(Түштүк Осетия)

БУКАНЫҢ МУУЗИ

Кырачы мүӱске аракы
урды...
Байрам күнде
ол жыргалда турды.
Канча чактарга
буканы ээчиде
Аш үрендейт
ол төрөл жеринде.
Буканын мүӱзинин
ары жанынан
Булуттар өткүрө
күн көдүрилет.
Көп шыразы,
ырызы, жегүзи
Көрнөөдий онын
көзинен көрүнөт.
Кырачы кожоны
бу жарыкта
Шыгырап, шыгырап,
жүректе артат.
Жүрүмин жүреле,
ол өлүп калганда

Межигин онын
бука ок тартат.
Буканын мўўстери
өткүре шыгалап,
Келетен өйлөрдү
ол эрлү ајыктайт.
Буканын мўўстери
антенна ошкош,
Телекей ўстин
ол сергелен тыгдайт...
Буканын мўўстери
араайын јайканып,
Булутка ээзинин
санаазын бичийт.
Қырачы дезе
ырыста, тўбекте,
Ажын буканын
мўўзинен ичет...

МЕНИҢ ТИЛИМ

Мениң тилим —

осетин кожоңы,

Мениң тилим —

осетин комуды.

Јаба сени

кем баспаган деер?

Јаман чакта

кем үспеген деер?

Алландар тужыста

Атилла сени

Атту тепсеп,

базарга истейтен.

Јүткип келген

өштүнинг кылыжы

Јүрүминг үзерге

төжинге тийетен!

Тимурдын черүзи

таманыла тепсеп,

Тамырынг үзерге

бадай базатан.

Је төрөл тилим

јылдыстый суркурап,

Јеристинг үстинде

јенүчил артатан.

Ада-энеести,

јонысты олјолоп,
Азыраган малысты
айдап баратан.
Је тўней ле
осетин тилибис
Јенезек јытанган
јеристе артатан.
Эрлў тилим, —
энемнинг сўди,
Эрмегим менин —
адамның сўзи.
Јектейле, сени
мен садып ийзем,
Јерим качан да
јуутпазын мени!
Оссўбс тў, ўлзўбс тў,
јебрен јеристе
Тўрўл тилис
омок угулзын.
Тўрўл тилис —
јайымыс болзын,
Қостанын артырган
энчўзи болзын.
Осетин тиле отеллоны ойноп,
Оморкоп, јоным
јеринде јуртазын
Јўрўмде, иште,
качан да болзо,
Тўрўл тилибис
јенўге кычырзын!

УИ УЛУСКА

Уй улустан
 кичинекте уйалып,
Уркүнчек андый,
 мен кортык көрөтөм...
Кудайга бодоп,
 мен слерден, көөркийлер,
Кут ла јоктоң
 јалтанып јүрөтөм.
Јараарга ла болуп
 јаңарлабаган эдим,
Јапсыырга ла болуп
 јаранбаган эдим..
Солун келиндер
 көзине тийерге
Согуш-түймөөн
 чыгарбайтан эдим.
Јарай да берзеер,
 јалтанып јүрөтөм,
Јаркынду јүзеерге
 мен ачык көрөтөм..
Јайалган бойоорго
 јаантайын килеп,
Јаңыскан тужымда
 бажырып јүрөтөм.
Ак-јарыкка слер

мени чыгарып,
Ак сүдеерди
кысканбай бергенеер.
Агару жүректү,
уй улус, көөркийлер,
Ачык жүректү
слер жүрүмге келгенеер.
Жаманга туштап,
жабыс та түшсеер,
Жамандап качан да айтпазым
слерди.
Отко күйбес осетин де
болзом,
Омогым өчөт
көрзөм лө слерди!

АЛТАЙГА

Кутук суузы
 кургабай аккан,
Кулаазы чанкыр
 мөңкүлик Алтай.
Такып ла санаам
 мен сеге салдым,
Тайатан болзон,
Тай!
Төңөзөк-жыраалу
 жолыга илинип,
Төрт најымла
 мен катап барадым.
Жыргап отурган
 каргандар ошкош
Жыш-тайганды
 аыктап турадым.
Сүүри-калбан
 бөрүктер ошкош
Сүмерлер алдында
 айылдарын көрүнөт.
Акы-карындаштый
 албатын мени
Айылына кычырып,
 күндүлөп, көдүрөт.

Кавказ јеринде
газельдий чыйрак
Кара кӱстӱ
кыстарын кӱрӱнет.
Курсагын ичип,
куучынын тындап,
Најыларымла кожо
айылдаган эдим.
«Чӱӱчӱй» деген
јагдаган ажынды
Чӱрчӱк јогынан
мен ичкен эдим.
Мал азырап,
магы јайылган
Алтай улуска
мен сагыжым салгам.
Кавказтын бийик
туулары ажыра
Катап ла слерге —
осетин «Салам!»

¹ Салам — эзеним дегени.

Семен Данилов
(Якутия)

БАШТАПҚЫ ҚАР

Апагаш турна куштардый,
 баштапқы кар бийелейт.
Ару-ару бу ла кар
 јажына кару билдирет.
Тымык-тымык јаландар.
 Төңөзөк — ак јастыктый.
Кайран јерим кижиге
 барып јаткан јаш кыстыҥ.
Кайран јерим буру јок,
 кандый да јуук кижидий.
Кара көзи сурлаган,
 каразы јок келиндий.
Каразы јок келиндий,
 кайран јерим ап-ару.
Кееркемјизи јок болгой,
 је меге, јерим, сен кару.
Такталган јолды талдабай,
 ак јаланла барадым,
Таныш кырга чыгала,
 тан атканча турадым.
Агуна кушты ајыктап,

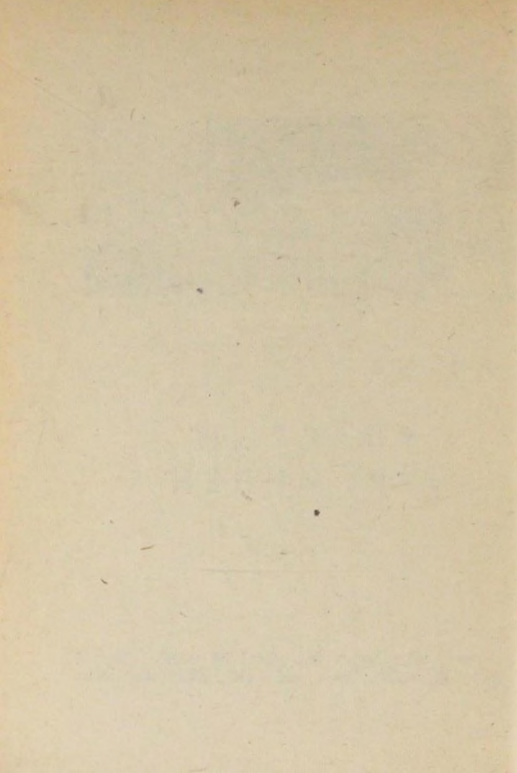
«Коркыба!» — деп айдадым,
Агару карга бастырган
жериме мен кайкайдым.
— Агуна куш, бери кел!
Эбире экү көрөли,
Айланган карды бис уткып,
Ак санаалу жүрели.
Јерибистинг үстинде
јеңил изис арт калгай,
Јебрен-јебрен карагай
эр-јажына шуулагай..

Өок балдар каткырып,
ойноорго јолго келгилейт.
Апагаш турна куштардый,
баштапкы кар бийелейт...

УЛУСТЫҢ
JYРҮМИНЕН

ЭКИ ВЫХОДНОЙ

Эгирде иштег жанала,
Эрикчел санаан ундып кой.
Эмди биске не болзын —
Эки кўнге выходной.

Эмегендер балдарын
Эркеледип, ойноткой.
Эр улуска макалу —
Эки кўнге выходной.

Кунукчыл болбозын деп,
Культураны кўстўгўр.
Кедейе жадып алала,
Керек болзо, газет кўр.

Кирлў кийим жок болзо,
Кино кўрўп соодобой.
Эрте жадып кайдатан?
Эки кўнге выходной.

Билези жок кўўркийлер
Бије салып ойногой...
Эрте туруп керек пе —
Эки кўнге выходной.

Тудунып болбос уулдардын
Туруп келзе, бажы чой.
Эмденери неме бе —
Эки кўнге выходной.

Кезигининг кежири
Аракыга — проходной.
Јетире ичкен уулдарга
Јети кўнге выходной!

Кезем сѳсти кычырып,
Кезик улус ондогой:
Кижи дейле, Башкару
Килеп берген выходной.

НАЈЫЛЫК ЖАРГЫ

Најылык жаргы чыгарда,
Жаргыла канай ойнодыс?
Учуры бийик Указтын
Учурын канай ондодыс?

«Табаришский суд» — дежип,
Таң атканча жуундажат.
Тиле-жара керижип,
Тилдериле жуулажат!

Жаакташкылап баштайла,
Жаактарын жара тырмажат.
Жакшы-жаманын каскылап,
Жаказын үзе тартыжат.

Төрт үйени тоолойло,
Төбөлөжөргө жеттилер.
Түби-төзин коскорып,
Түрмележерге жеттилер!

Жабаганнан ла арызы
Жаргылажарга жуулгылайт.
Тондошкадан ла беризи
Токпоктожорго тургулайт!

Жарјандажып, түймежиң,
Жаргы сайын желгилейт.
Керижиң ле аларга
Керечи болуп келгилейт....

Он салковойдон төлөйлө,
Ойто ло судка киргилейт.
Сайгактажып ийеле,
Заявление бергилейт.

Колдо перолу немениң
Коп чийетен табы болт.
Жарбынган ла эмеенниң
Жаргылаш жадар жаңы болт.

Коно-түне тартыжып,
Конторада конгылайт.
Коп угарга кезиги
Кой сойоло, баргылайт.

Эзириктин керегин
Эки айга шүүшкилейт.
«Таштап ийген агажы
Башка тийген» — дешкилейт.

Аайына жазап чыгарга
Аймактар сайын баргылайт.
Комудажып, сыктажып,
Командировка алгылайт.

Бу не болгон?
Токтогор, уулдар.

ЦЫГАНДАР ЛА КОЙЛОР

Торбоктор айдаардан озо
Документтери столго ташталат.
Сыгын айга јетире
Цыгандар чагы башталат...

Улаган малын блаашкылап,
Уламала јулдажат.
Ондойдың койын озолоп,
Окопко до кирип, јуулажат.

Эртелеп озо келгени
Эчкилер тоолоп алгылайт.
Саадап артып калганы
Сарлыктар айдап апарат...

Табор сайын бөлинип,
Табарыжып тургулайт.
Боомдор сайын кетежип,
Бой-бойлорын туткулайт.

Чуркуражып, керижип,
Чуйды төмөн салгылайт.
Јанган куштый чубажып,
Јаш-Тура дөөн брааткылайт.

Бозорып жүрген торбокты
Болгобой айдай бергилейт.
Коркулдаган чочконы
Койго кожуп ийгилейт...

Аксаган койды сойоло,
Акта бичип алгылайт.
Деремнеге једеле,
Темдектедип алгылайт.

Акту койды сүретеп,
Анан ары баргылайт.
Жыгылган малдын терезин
Жыдыганча тарткылайт.

Бийкада өлгөн бир ле кой
Бийскийге жетсе — оя болот.
Премия береер цыганга!
Привези кожо чотолот.

«Карануй ла мен!» — дезе,
Каныйерин цыганды.
«Салымым бяка!» ла дезе
Сал берерин чаазынды.

Кабырга арык койлорды
«Кабырганыс» — деп төлөдөт.
«Кожулта жалын төлө» — деп,
Комбинатты төбөлөйт.

Законнын учына чыгала,
Салковойлоп алгылайт.
Тугалары сүүртелип,
Тууразынан жангылайт.

Оноң жыргап баштаза,
Отур болорын ба сыгытка?
Баштарын јара чабыжат,
Баш ла болзын цыганга!

АБЫШЫК АТ БЕДРЕГЕНИ

Адын таппай калала,
Адрес сурап, тениди.
Сыктап туруп Абыжык
Цыганнан өрө кериди.

Лартын билип аларга
Ларлыкчы кижн бедрейт.
Аралга кирип бедребей,
Аракы азып, эдрейт...

Көспөкчи кижн табарга
Көксуу-Оозы дөөн јелет.
Ларын өртөдип көрөргө
Јабаган дөөн келет.

Барагашка једеле,
Паражыйт салдырып јүгүрет.
«Ийне эмезин табыл!» — деп,
Ийни ажыра түкүрет.

Көрүнген ле цыганга
«Көзөр сал» — деп көкүдет.
«Уезин айдып бер» — дейле,
Уч салковой көргүзет.

«Сары тўктў бее болзо,
Саракай дама» — дешкилейт.
«Кўзўргў танма тўшти» — деп,
Кўс тунганча ичкилейт.

.

.

.

А сары беени сельсебет
Аш жип јаткан тудалды.
Абыјыкка ўзеери
Алты салковой штраф салды.

ОДЕКОЛОН ЛЫТТУ УУЛДАРГА

Эмдиги уулдардын ичижин
Энем айтсын, э кудай!
Акказы да жок болзо,
Аракыны жангыс дай!

Кармандузы кабакты
Кайырчактап алгылайт.
Табарыжып келгени
Ташташтырып салгылайт...

Тоолу ла кўнге союзты
Торт кургада ичкилейт.
«Жангыс катап ичпей» — деп,
Лаш-Турага да жеткилейт.

Садучыны кетежип,
Салбай туруп истеелейт.
Подсостогы бозудый,
Божотпой ээчип жүргүлейт.

Барып ла жаткан машинаны
Бажын тозуп туткулайт.
Автолавканы кетежип,
Айры жолдо тургулайт...

Сырангай арга жок тушта
Сыра ачыдып ичкилейт.
Койтылдадып, сыранын
Койузынан бери жигилейт.

Ачу ла жытту немени
Алала, жытап көргүлейт.
Жыргайтан неме жок болзо,
Жыкалон жытту жүргүлейт.

Тройнойынан ичеле,
Тротуар сайын бийелейт.
Тен учында үйлери
Тенек бала тапкылайт...

Сиркирежип, сельподон
«Сирень» садып алгылайт.
Калтыражып турала,
«Карменди» жуда салгылайт!

Бастыра неме божозо,
Паста чейип ичкилейт.
Торт учында күрүмдер
Тормозной жидкость жуткулайт!

Техниканы кодорып,
Денатурат тапкылайт.
Арай ла болзо атомнон
Аракы этпей тургулайт!

Же, кардыгарда не бар, уулдар?

КУЛЬТУРАЗЫ ЈОК НЕМЕЛЕР

Кор-Кобы деп алтайга
Коркушту культурный уул келди.
Тыш бүдүми килтиреп,
Тыштаевтерде отурды.

Лектеп айдып болбозын —
Техникумды божоткон.
Барган јерин суразан —
Барнаулда токтогон.

Сүүри башту өдүги
Сүзеген уйдын мүўзиндий.
Солып кийген носогы
Солонгынын јүзиндий.

Тере тонду адазын
«Тербезен!» — деп каткырат.
Бажы буурыл энезин
«Барыня» деп отурат.

Костюмын уймап ийбеске
Косту очоктон тууралайт...
Кебин јуурып, чегенди
«Кефир что ли?» — деп сурайт.

Тыртык сабар бажында
Тырмагын јазап отурат.
Курут салып бергенде,
«Кушать что ли?» — деп турат.

Алтайлап эрмек сураза,
Айтпай оозын тыртыйтат.
Алдында јаткан газетти
«Алтайдын Челмоны» — деп кычырат..

Иностранный сөс билип,
Интересный неме айдат.
Бойына тўгей тенекти
Кўйўндирип, кайкадат.

Сирейе ле тебинзе,
Сигареди ышталат.
«Сирень» деген јиколон
Сиркелў баштап јытанат.

Тижин кўрўм арчыбай,
Джинсы кийип, шайрандайт.
Јўзўн јунбай јўреле,
Јўстўк кийип, јарјандайт.

Јўс албаты ортодо
Јўзин кайдаар сугат не?
Најылары сураза,
Нациям кем деп айдат не?..

Кееркедип эткен кийимди
Кем де кийер жаңы бар.
Кижининг оноң жүзи бар,
Культуразы, тили бар.

Андый тенек ажыра
Алтай адыс үрелер...
Куучындарын ундыган
Культуразы жок немелер!

ЖАМАНУУЛДЫҢ ЖАМЫЗЫ ЖААНДАГАНЫ

Жаман-жакшызы тыштында
Жакшы ла жүрген уул болгон...
Таланты жок то болгожын,
Талдама тапту эр болгон.

Төгүн неме сүүбейтен
Төп санаалу уул болгон.
Кирелү кату куучынга
Киришпейтен эр болгон.

Завотделге жеделе,
Санаазы канай өскөördи?
Салам чылап сарбайган
Сагалын не өскүрди?

Каткылу ачык көстөрин
Кайра көрүп ийер болт.
Жемтик кара кабагын
Жемире тартып ийер болт.

Ойгор кижн болорго
Оозын эмди ачпас болт.
Тоомжылу күлүк болорго
Тош чырайлу жүрер болт.

Жарлу улусты байлабай,
Жардына таптап турар болт.
Семис тулку колдорын
Секретарь чылап берер болт.

Телефонды тутканда
Желбеген чилеп кизирейт.
Бурулып сеге келгенде
Бурка өдүги тизирейт.

Жуун тужунда күлүктинг
Жудругы жырс эдет.
Мойноп ийген кижиге
Монгус чылап, күрс эдет.

.

.

Сагалы жаан да болзо,
Санаазы кандый болгой не?
Завотделден чачылза,
Салымы кандый болгой не?..

ТУИКАШ ГОРОДТО

1

Отпусказын алала,
Отурып болбой кыйналды.
«Культура көрзө кайдар?» — деп,
Курты мынын кайнады.

Сопок алатан акказын
Сол карманына сугат.
Отпускной алган акказын
Оиг карманына салат.

Төжөк алатан акказын
Төш карманга тыктады.
Корокой койын сойоло,
Город көрөргө атанды.

А город жерде не болзын?
Колында акча ла болзын.
Кожо ичетен уулдары да бар,
Конотон жери де бар...

Калын да акчалу улусты
Калактаткан город бу.
Торбок то саткан уулдарды
Торолоткон алтай бу...

Тузагы көп городко
Туйкаш неме болзын ба.
Туба, кайлык кыстарга
Туйкаш күлүк болзын ба...

«Алтын-Көл» деп ресторан —
Албатынын көкүүзи.
Чолтык чачту официант
Чотоп ийзе, көбизин!

Солун кыстарла таныжып,
Сопоктын акчазын мергедейт.
Шалмары эскизин сезинбей,
Шампанский ичип кедендейт.

Төрт конокко жетпеди:
Төжөктин акказы божоды.
Онойып ла турганча —
Отпускной акча түгенди.

Туба кысты истежип,
Дружинниктерге туттурды.
Эрлү бойы эзирик,
Эрүлткишке суктуртты.

* * *

Сопок аларга келген болзон,
Соодонбой жүр.
Культура көрөргө келген болзон,
Курттабай жүр...

БААБЫЙДЫҢ ПАРАЖЫЙТ САЛДЫРГАНЫ

Барган журтын билерге
Паражыйт салдыртып көрди...
Көдүрезин көрөргө
Көзөр салдыртып көрди.

Көзи жуйлик эмеендер
Көзөрин алып таштады.
Бууры жымжак көөркийди
Булгагылап баштады:

«Сарбак саалду өбөөнин —
Саракай король» — дештилер.
«Салымы башка эр болтыр,—
Салбай тут ла!» — дештилер.

«Казеный турадан
Кайра жолы жок... — дежет.—
Калак-кокый чеберлен,
Кандый да дама бар» — дежет.

«Мыйман дама болтыр — дейт,—
Мыйжандаган ла неме эмтир.
Образованиелү эмеен — дейт,
Обын ла таппас тагма эмтир...

Эшти дама эринди
Эш эдерге шүүниптир.
Кајыл дама тагманы
Кармактаарга жүткүптир.

Эрдин бажы чайкалып,
Эдек сайын ээчиптир...
Беш балалу бойына
Беде болор, сакып тур...»

Жамачыдый көзөри
Жантык столго кыч эдет!
Кемжибей урган аракы
Кежиринен кылт эдет.

«Эшти көстү дамага
Энтерестү — дештилер.—
Тайыла бертен тагманы
Тармадаар!» — деп шүүштилер.

Баргаадан эткен «эмдерин»
Бакраска уруп кайнадат.
Эзирик јаткан өбөөнди
Эмегендер тармадайт...

«Особыйды» шыпшайла,
Оозына кажып, ургулайт.
«Санаанды кемге салдын?» — деп,
Сабарынан тарткылайт.

Тарбайта оозын тартала,
«Тармалу» пельмен салгылайт...
«Эмеенинги чачпа» — деп,
Ээчий бојо ургулайт.

«Чончыбай, амыр јурта» — деп,
Чочконын ѳдин ичирет.
«Калагыда качпа» — деп,
Как бажына тјкјрет...

Такталардын јстине
Та нени де ѳртѳѳлѳйт..
Чачынан кезип ијеле,
Чандыр бойго кѳктѳѳлѳйт!

.

.

Бууры башка ѳбѳѳннин
Булгалар да кјјјни јок.
Эмденеле, јан келзе,
Эр де болор аайы јок!..

ПАРОДИЯЛАР

(Өткөнип бичигени)

Быыл Туулу Алтайда сүрекей жаан кар жааган. Бу мындый учурал керегинде алтай поэттер ле прозаиктер канайда бичиир эди?

1. ЧАЛЧЫК ЧУНИЖЕКОВ

(Проза)

Узнезинин алтыгы жанында, алты беристе жерде, Мекитке өбөгөн терлеген-бурлаган алты адыс огордында агаш күректе кар күрөп турды.

Тере меелейиле терин арлап турганча, өзөкти өрө городской чекпен тонду бир кижиге базып келди. Кар күрөп жаткан Мекитке өбөөндү чала таныбай турала, карманынан колын чыгарып жакшылашты:

— Якшы ба, былар?

— Якшы, слерде якшы ба?

— Слер кем болдоор, мен чала таныбай турум?

— Адым Мачок, нациям алтай... Бот, кар күрөп жадым...

2. ВЛАДИМИР КАЧКАНАКОВ

(художественный самодеятельностько эмезе радиого керектүү)

Алтайымда кар түшкен,
Сүүнет пастух Эркемей.
Эзенде өлөн көп болор —
Кар жааганы якшы эмей.
Кар жааганы ол — өлөн,
Кар жааганы — ол түжүм.

Кар жааганы — ол жеңү,
Кар жааганы — ол бзүм!
Кар жааганы — ол тартыжу,
Кар жааганда сүгүнбей.
Коммунизмге чаналу
Једе берер Эркемей!
(Музыка)

3. САЗОН СУРАЗАКОВ

(«Кар» басня)

Коркушту соокко тоңоло,
Койоным бир јүсти алала,
Тамажыла јаба тудала,
Јык ла салып ийди.
Кокпондоп туруп оромло мантады,
Уйазына јетпей антарыла берди.
Мораль:
Калын карга качан да калыба.

4. ПАСЛЕИ САМЫК

(Јайым стих)

Одус беш јашту,
тышкары турум.
Бөрүгим јок.
Кар...
Канайдар?

Мере бөрүк, акча,
 jööжө,
 мак не керек?

Меге јаньыс ла поэзия,
Сүүш керек.

Устимде булуттар
узун,
узун.

Бир түргектий...
Ол менин амадуум,
ару сүүжим.

Тенери — бука,
Мен матадор!

5. БОРИС УКАЧИН

KAP

Кажы ла кижиниг
 јолунан карды
Ыкчап туруп күрээр эдим.
Садынчак неменин
 оозына карды
Јакшы ла тыгар,
 тыгар,
 тыгар эдим!
Ырјандашкан андый улуска

Ыркыранарым,
Туткуланарым,
Ыйлаарым!
Жүүлгек неменин жүзине качан да
Чукурарым,
Чуугарым,
Тырмаарым!

6. АРЖАН АДАРОВ

(Философский үлгөр)

Бу тегеринин учы-түби кайда?..
Андый көп кар кайдан келген?
Бу жүрүмнүн чын-төгүни кайда?
Жүрекке, жүрүмиме ол нени берген?...

7. ЭРКЕМЕН ПАЛКИН

(Лирический үлгөр)

Салкынду, карлу бу күнде
Сананып ла отурар күүним бар...
Адарудый күүлеген кыстарла
Адыжып та ийер санаам бар.
Карла адышкан, жиит кыстар,
Өйигер жараш, онызын билигер.
Жашкан карла согуп та ийзем,
Жакшы уул деп онызын ондогөр...

8. ШАТРА ШАТИНОВ

(Реформаторский үлгер)

Поэзия — жүрүм.
Сооктор,
 жырыл!
Башка үлгер
 чийбезем,
Бажым, жарыл!

УУЛДАРДЫҢ УЛГЕР ШУУШКЕНИ

(Фельетон)

Отдел башкарган кижиге
Озо көрзин деп бердилер.
Аланзыжып турала,
Арткандары көрдилер.
Чаров деген өрөкөн
Чала кыйын кол салды.
Тодошев деп өбөгөн
Тошпоковко жарбыды.
«Такылыш ла неме эмтир,
Такша көрзин — дештилер. —
Писательдин күйүзи
Билер болбой...» — дештилер.
Такша үлгерди алала,
Таң атканча шингеди.
Жастыра неме бар ба деп,
Жадып алып ширтеди.

Пантиюркизм бар ба деп,
База катап кычырат.
Тутакту неме бар ба деп,
Туура тудуп аыктайт.
Жалтанып, үркип турала,
«Жарабас болгодый» — деп кол салды.
Коркып, чочып турала,
«Коомой болгодый» — деп кош салды.
Келер күнде энирде
Генеральный жуун болды.
Кажызы ла шүүлтезин
Кайучыдый баштады...
Тошпоков өрө турала,
Токпоктой бербей канайтты.
«Узүк-тезик стигинде
Узүм жок» — деп үретти.
Чапыев өрө турала,
Чала эмеш тартышты.
Чат ла неме болбосто,
Чалкойто жада берди.
Кара Тодош киришпей,
Каткырат ла каткырат.
«Кажызы мынын жеңер» — деп,
Каран сакып отурат...
Булбаковы турала,
Булгалып жүрүп токтоды.
Садыковы турала,
Сан тескери сөс айтты.
Эрлер шүүжип турала,
Эки жара бөлинді.

Такша сѳсти алала,
«Товарищи!» деп унчукты.
Бажалыгы узун деп,
Бажынан кезип баштады.
Учуры тайыс болтыр деп,
Учын кезип таштады.
Политически јастыра деп,
Болгон ло сѳсти арлады.
Јатпан кайнап турала,
«Јарабас!» — деп јарлады.
Отурган уулга ѳлгерин
Ојто таштап бердилер.
«Бистинг сѳстѳн чѳкѳбѳ,
Бичип ле тур...» — дештилер.

БАЖАЛЫКТАР

Сухов	5
Лениннинг Мавзолейинде	13
Кызыл площадьта кўс	20
Кижи	21
Јас	22
Бичиктў кайа	24
Микистинг кожоны	26
Сурак	27
Уйкузы јок тўндерде	28
Јармарка	29
Јебрен тўрктер	31
Пастухтын балазы	34
Каргандар	36
Эзеним	38
Энгирги станцияда	42
Арғымак	45
Каткы	47
Чолушманда	48
Јерлик гладиолус	49
Баргаа	51
Сураиаштын јолында	53
«Тўш јеримде мен ачу ыйлагам»	54
«Јарыкты ѓткѓн бу јўрўм»	55
«Ѓскѓн јерлер сўрекеј ыраак...»	56
«Јаңмырлу кўн... јолдогы теректин»	57
«Орык јолло катап ла мен»	58
«Бўгўн эрте мен тайгада ойгондым...»	59

Тайгада	60
«Чечектер... чечектер... Бу өрттий жаланта»	63
«Кем билер, айса, бу калганчы үлгерим»	64
«Салкынду күнде ээн жараттан»	65
«Күркүрөп жаткан аэропорт үстинде»	66
«Ойгонып келзем, тымык, тымык...»	67
«Аралдагы көлдө жылдыстар эжинет»	68
«Тымык күски кыр бажында»	69
Япон мотив аайынча	70
«Алтын күстин кубакай будугын»	71
«Седен башту Себинин бажына»	72
«Эрке сенин көзинде эмди»	73
«Жүрүм жаңыс берилген»	74
«Амстронг баштаган американский уулдар»	76
«Кадын бажы...»	77
Кайкал	78

Оскө поэттерден

Финдлей	81
«Карлу, жаашту жалаңда»	83
«Мени таштап ийген»	84
Кожон	85
Кыстын кожоны	86
Букаанын мүүзи	87
Менин тилим	89
Уй улуска	91
Алтайга	93
Баштапкы кар	95

Улустын жүрүминен

Эки выходной	99
Найылык жаргы	101
Цыгандар ла койлор	103

Абыжык ат бедрегени	106
Одеколон жытту уулдарга	108
Культуразы жок немелер	110
Жамануулдын жамызы жаандаганы	113
Туйкаш городно	115
Баабыйдын паражыйт салдырганы	117
Азиаттар	120

Пародиялар

Чалчык Чунижеков	121
Владимир Кучияк	—
Сазон Суразаков	122
Паслей Самык	—
Борис Укачин	123
Аржан Адаров	124
Эркемен Палкин	—
Шатра Шатинов	125
Уулдардын үлгөр шүүшкени	—

Лазарь Васильевич
Кокушев

ЗЕМЛЯ ОТЦОВ

(на алтайском языке)

Редактор Б. У. Укачин, художник А. М. Кузнецов, художественный редактор И. И. Митрофанов, технический редактор М. Г. Шелепова, корректоры В. Т. Самыкова, А. А. Бокконокова.

Сдано в набор 14/II 1972 г. Подписано к печати 31/III 1972 г. Формат 60×90¹/₃₂. Объем печ. л. 4,125. Уч.-изд. л. 3,83. Бумага тип. № 1. Тираж 1900. Заказ 610. АН 09162. Цена 40 коп.

Горно-Алтайское отделение Алтайского книжного издательства, г. Горно-Алтайск, пр. Коммунистический, 44. Горно-Алтайская типография, пр. Коммунистический, 27.

40 акча

